

творення цього мотиву, відсутнього в канонічних євангеліях, долучено особисті інтенції поета.

Не викликає сумніву те, що Шевченко добре знав канонічний текст Святого Письма. Але в «Марії» він спирається навіть не на апокрифічні тлумачення образу Богородиці, деяких інших персонажів біблійної історії, а на особистий досвід та особисте світорозуміння. Відтак виникає своєрідний діалог між Біблією та автором, і в цьому діалозі висловлювання суперечать одне одному. З цього можна зробити висновок: у такому стані, в якому писалася «Марія», Шевченко мислив себе еретиком; він тут ближчий до життєвої реальності, ніж до християнської патетики, до язичництва, ніж до християнства.

Список використаних джерел

1. Камю А. Миф о Сизифе; Бунтарь / Пер с фр. О. И. Скуратович. – Минск: ООО «Попурри», 2000. – 544 с.
2. Мельник Я. І. Іван Франко й *Biblia Aposcrypha*. – Львів: вид-во Українського католицького університету, 2006. – 512 с.
3. Митрополит Іларіон (Іван Огієнко). Дохристиянські вірування українського народу. – К.: Освіта, 1992. – 334 с.
4. Потебня А. А. Из записок о теории словесности. – Харьков, 1905. – 742 с.
5. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів: У 12 томах. – К.: Наукова думка, 2001. – Т. 2: Поезія 1847–1861. – 721 с.
6. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів: У 12 томах. – К.: Наукова думка, 2003. – Т. 6: Листи. – 632 с.

І. Г. Верховцева

Т. Г. ШЕВЧЕНКО ТА УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЦІ

Геній Великого Кобзаря, його творчість, висловлені ним ідеї надихали й надихають відданих Батьківщині, тих, хто у служінні співвітчизникам бачить сенс своєї праці, життєвого шляху. Чимало таких було серед українських земців другої половини ХІХ – початку ХХ ст. До них варто зараховувати не тільки представників земських установ українських губерній (до складу цих установ входила місцева бюрократія й обрані населенням «гласні») та найманих земських працівників – так званого «третього елемента» в земстві (вчителів земських шкіл, земських лікарів, статистів, агрономів тощо). Українськими земцями, на наше переконання, слід іменувати й тих, хто висловлював ідеї використання земств у справі розбудови української держави та намагався втілити в життя подібні проекти. Тоді в лавах українських земців, безумовно, перебувають і такі, приміром, овіяні славою самовідданої роботи на благо України постаті, як М. С. Грушевський, С. В. Петлюра, адже у той чи той спосіб вони були пов'язані з земською працею, висловлювались щодо необхідності використання «земського потенціалу» в державотворчій

діяльності. Зокрема, М. С. Грушевський, очоливши в 1917 р. Центральну Раду, намагався реалізувати плани щодо використання земств у національно-державному житті, про що ще на початку 1880-х рр. говорив М. П. Драгоманов. Останній високо оцінював культурно-господарську діяльність земств і саме з розширенням компетенції земських установ, зокрема, наданням їм політичних прав, пов'язував задоволення національних прагнень українців. Обидва патріархи української політики, по суті, у земствах вбачали організаційну форму, здатну за умов наповнення її діяльності національним змістом прислужитись справі українського державотворення. Такої ж думки дійшов в еміграції і С. Петлюра, за плечима якого був досвід керівництва Київським губернським земством та Всеукраїнським союзом земств [7, с. 127-128]. Дослідження того, як була пов'язана суспільна праця українських земців із творчістю Т. Г. Шевченка – завдання в історичній науці не нове: з цього приводу висловили свої міркування представники так званої «державницької» школи вітчизняної історіографії [19; с. 63; 23, с. 314], сказано дещо й сучасними дослідниками [1; 3, с. 328; 5, с. 9; 13; 14; 15; 20; 21]. Натомість продовжувати наукові розробки в означеному ракурсі, на наш погляд, варто, адже вести їх можна і в площині «традиційної», «подієвої» історії, й у контексті таких новітніх наукових напрямків, як інтелектуальна історія, історія ідей, вивчення процесів самоорганізації українців. В останніх випадках потенціал для діяльності вчених чималий, адже тоді науковий пошук передбачає копітку дослідження інтелектуальних зв'язків між представниками української еліти другої половини XIX – початку XX ст. Не претендуючи на всебічне висвітлення заявленої проблеми, зважимося внести свою лепту в розробку цієї багатогранної теми, зокрема, спробуємо у власному ракурсі осмислити деякі відомі та маловідомі широкому загалу факти щодо впливу особистості й творчості найбільш знаного у світі українця на діяльність вітчизняних земців.

В аспекті «традиційної», «подієвої» історії варто передусім згадати ті аспекти земської діяльності, що були пов'язані з конкретними кроками щодо вшанування пам'яті Кобзаря. Піонерами багатьох «шевченківських» ініціатив виступали земці Полтавщини та Київщини. Дослідники відзначають, що після відкриття у 1903 р. пам'ятника І. П. Котляревському Полтава продовжувала притягувати до себе увагу української інтелігенції. Все активніше тут стали проявляти себе культурно-просвітницькі інституції, побачив світ україномовний часопис «Рідний край», на усіх рівнях, у тім числі й у земських установах, заговорили про вшанування знаменних шевченківських дат – 50-річчя від дня смерті та 100-річчя від дня народження Кобзаря. В таких умовах Золотоніська повітова управа порушила питання щодо спорудження в Києві пам'ятника Шевченкові та збір коштів на його будівництво. До ініціативи полтавських земств приєдналися гласні (депутати) Київської міської думи. В 1904 р. при цій думі постав комітет по створенню пам'ятника Кобзарю, в 1906 р. почався збір пожертвувань на цю справу. 13 квітня 1906 р. міністр внутрішніх справ П. Дурново повідомив полтавському губернатору, що він «визнав можливим дозволити земству відкрити підписку на спорудження у

Києві пам'ятника Т. Г. Шевченку». В грудні 1907 р. полтавчани постановили збирати кошти сумісно з киянами. На початку жовтня 1908 р. було проведено засідання Об'єднаного комітету. Проте певний час справа гальмувалась, оскільки не було узгодженості позицій між Києвом, Полтавою та Золотоношею. Тоді для координації дій між головними організаторами проекту було створено об'єднаний Полтавсько-Київський комітет зі спеціальним статутом. Очолив його голова Полтавської губернської земської управи Федір Лизогуб. До складу комітету увійшли граф Микита Капніст, Григорій Коваленко, Григорій Маркевич, Панас Мирний, Лев Падалка (секретар), Григорій Ротмістров, Євген Сіяльський. У 1912 р. склад земських установ, що долучились до цієї справи, був розширений. Ініціативи земств підтримали й такі відомі діячі культури, як М. Грушевський, М. Лисенко, Є. Чикаленко, Р. Капніст, подружжя Русових, Л. Старицька-Черняхівська, Ф. Лизогуб та ін. З часом до кола тих, хто послідував за земцями й долучився до справи вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка, увійшли також колективи багатьох громадських організацій, міських управ Полтави та Харківщини. Тими ж днями Канівське повітове земське зібрання постановило привести до ладу могилу Кобзаря, виділивши на це 1000 карбованців, але голова Київської губернської управи Суковкин угледів у цьому велику крамолу й скасував цю постанову. Тоді земські збори вдалися до хитрощів: платежі були проведені за статтею «на укріплення Оврамів» [1; 15; 21]. Чимало інших земських установ Київщини у такий же спосіб виділили кошти на пам'ятник Т. Г. Шевченку [3, с. 167].

Доклали зусилля у справі популяризації української культури й творчості Т. Г. Шевченка земські діячі Волині та Чернігівщини.

На Житомирщині 25 лютого 1914 р. службовці місцевої повітової земської управи вдалися до організації одноденного страйку на знак протесту проти заборони влади святкувати 100-річний ювілей Кобзаря. Земці організували збір підписів під заявою до міської думи й звернулися до київських українофілів з проханням допомогти їм організувати демонстрацію. Кияни відгукнулись і за три дні зібрали понад 1500 підписів під заявами на проведення урочистостей [3, с. 71]. У Дубенському повіті у вересні 1914 р. земський агроном Гутовський на зібранні членів товариства дрібного кредиту села Княгиня Варковичської волості запропонував земським зборам виділити кошти на пам'ятник Великому Тарасу в Києві й переконував селян, що «Т. Г. Шевченко як письменник» багато зробив для народу. Працівники земського училища Вербовської волості того ж повіту розробили програму для популяризації національної культури. Як свідчать архівні матеріали, розмовляли між собою земці українською мовою, а у квартирах в усіх були портрети Т. Г. Шевченка [3, с. 167]. Чернігівське губернське земство тими ж часами перерахувало кошти на видання ювілейного альбому репродукцій художніх творів Т. Г. Шевченка з фондів місцевого музею [14; 24].

Останній факт, на наш погляд, особливо знаменний, оскільки пов'язаний із таким цікавим епізодом і знаковим явищем, що свідчив про надзвичайно шанобливе ставлення земських діячів Чернігівщини до Т. Г. Шевченка. Відразу

по смерті поета, 10 березня 1861 р. художник Григорій Честахівський, який в останні роки життя Т. Шевченка був для нього особливо близьким другом, склав докладний опис мистецьких творів, робочого приладдя та інших речей, що на ту пору знаходились у майстерні, і тривалий час зберігав їх у себе. Деякі речі Г. Честахівський придбав власним коштом під час їх розпродажу після смерті Кобзаря. В 1888 р. художник передав цей скарб чернігівському колекціонеру-меценату Василю Тарновському з зауваженнями, що матеріальна культурна спадщина Т. Г. Шевченка має зберігатися саме в «національному хранилищі». Зусиллями В. Тарновського колекція Г. Честахівського постійно поповнювалась; невдовзі вона стала найбільшою в Україні. В 1900 р. колекція нараховувала 760 експонатів (324 картини та малюнки, два альбоми з малюнками і фольклорними записами, 34 автографи, оригінальні фото, книги з дарчими написами, документи тощо). В. Тарновський мав намір передати її до Києва, однак міська Дума побоялася прийняти такий дар: не кожному, хто був тоді при владі, хотілось опинитися серед покровителів поета-бунтаря. У 1903 р. В. Тарновський передав Тарасове зібрання Чернігівському земству. Пізніше, з утворенням у 1920-х рр. Чернігівського історичного музею, ця спадщина земства стала частиною останнього [14; 24].

Окремо слід відзначити акції українських земців щодо вшанування пам'яті Великого Поета, що сталися в часи Національно-демократичної революції 1917-1921 рр. На Полтавщині місцеві «Спархіяльні відомості» у квітні 1917 р. писали: «наша Полтава в первый раз за все время своего существования была свидетельницей свободного национального Украинского праздника. В этот день на соборной площади была отслужена торжественная панихида по великом нашем поэте Т. Г. Шевченко. Площадь представляла собою невиданное зрелище: большой ее угол занимали конные и пешие части войск, пришедшие с национальными украинскими флагами. Над многочисленными депутациями общественных украинский организаций, во множестве явившимся на панихиду, развевались те же желто-голубые цвета, весело пестрела одна из земских школ, вся в национальных украинских костюмах, с национальными флажками» [1].

Організували святкування Дня народження Т. Г. Шевченка в 1918 рр. і земства Поділля. Земський часопис «Життя Поділля» закликав перетворити цей день на «урочисте національне свято», присвятити знаменній події спеціальний випуск журналу «Освіта». По селах земці розіслали 5 тис. примірників брошури «Шевченківські свята на селі». У школах та дитячих закладах краю з нагоди річниці народження Кобзаря за сприяння земств проводилися концерти, лекції [3, с. 328].

Значних зусиль до вшанування пам'яті Кобзаря тими часами доклали земства Київщини. Приміром, Канівське повітове земство розпочало роботу щодо впорядкування могили Т. Г. Шевченка. Київське губернське земство підтримало цю ініціативу. Було вирішено викупити пристань біля Чернечої гори, полагодити дороги, побудувати мости й готель для туристів на 25 кімнат, облаштувати штучні водоймища тощо. Передбачені роботи розпочалися, коли

головою Київського губернського земства став С. Петлюра (квітень 1918 р.). Земство виділило 14 тис. крб. та організувало збір коштів для фінансування проекту. Протягом квітня-липня 1918 р. від 52 земських та громадських установ України, Тирасполя, Воронежчини надійшло близько 50 тис. крб. У травні 1918 р. до Канева виїхала комісія в складі С. Петлюри, Є. Лукашевича, А. Ніковського, художника-архітектора Д. Дяченка, голови Київської «Просвіти» О. Лотоцького, інженерів та членів Київської губернської земської управи. Комісія розглянула питання про технічне улаштування комплексу. Комплекс було вирішено назвати «Тарасовий стан»; у його складі запланували побудувати готель в українському стилі. Незабаром встановили прямий зв'язок з Києвом човнами та шосейними шляхами, завезли необхідне обладнання, посуд, налагодили роботу земської пошти. Як писала тогочасна земська преса, Чернеча гора на Канівщині стала справжнім місцем паломництва для українців [5, с. 9; 6, с. 191; 18, с. 24].

Безумовно, усі вищенаведені факти свідчать про те, що постать Кобзаря надихала українських земців у їх служінні своєму народові, завдяки чому зростала національна свідомість і самих земських працівників українських губерній, і селянства, загалом місцевої людності. З огляду на це важливо, що у земських лавах пройшли школу практичної діяльності на ниві державотворення чимало відомих суспільних і громадських діячів – представників тогочасної національної еліти. Зокрема, чимало земців були пов'язані з діяльністю національних політичних організацій. Назва однієї з перших таких організацій доволі гучномовна – «Братство тарасівців». Один із його засновників Боровик Віталій Гаврилович (1864-1937) по закінченні природничого факультету Київського університету плідно працював у Волинському губернському земстві: брав участь в організації відділу сільськогосподарської статистики при цьому земстві, в улаштуванні бібліотек при земських лікарнях Кременецького повіту, досліджував водні ресурси Волині, організував роботу земської майстерні криничних насосів, сприяв розвитку кооперативного руху в краї, організував кілька товариств та артілей у Волинській губернії [17, с. 213]. Із земською діяльністю були пов'язані й члени Центральної Ради: П. Чижевський, В. Леонтович, М. Ковалевський, М. Біляшівський, І. Шраг. До революції вони усі працювали в земських установах.

У земському русі брали участь і член Центральної Ради, посол України в Німеччині барон Ф. Штейнгель, майбутні міністри іноземних справ А. Ніковський та Д. Дорошенко, член Генерального Суду УНР А. В'язлов. Прем'єр Української Держави Федір Лизогуб (брат народовольця Дмитра Лизогуба) у 1901-1915 рр. був головою Полтавської губернської земської управи [10]. У цьому контексті слід згадати й відомого земського діяча з Харківщини, очільника Вовчанського повітового земства В. Колокольцева. Саме він, ставши у 1918 р. на чолі міністерства земельних справ, доклав чимало зусиль до вироблення славнозвісного проекту реформування земельних відносин в Україні, що так високо оцінювався істориками з діаспори та активно вивчається сучасними дослідниками [16, с. 140]. Окремо варто відзначити

діяльність С. Петлюри на посту голови Київської губернської управи та голови Всеукраїнського союзу земств. Остання установа в 1918 р. стала справжнім національним земським об'єднанням, виконувала інтегруючу функцію, поєднуючи зусилля земських діячів України в соціально-політичній та культурній розбудові нашої Батьківщини, і таким чином ця праця мала величезний державотворчий потенціал [5, с. 74-75; 4, с. 27-28; 9, с. 9]. Вищенаведені факти щодо участі Київського губернського земства та особисто С. Петлюри (до революції він був заступником уповноваженого Всеросійського союзу земств та міст) у перетворенні Чернечої гори на місце паломництва для українців доволі красномовно свідчать про вплив постаті Кобзаря на формування національної самосвідомості українських земців у роки революції. Отже, можна стверджувати, що в горнілі земської суспільно корисної праці пройшли загартування чимало видатних українських діячів, а справжнім світочем, духовним орієнтиром для них була постать Великого Кобзаря.

Цікавим, на наш погляд, у справі дослідження заявленої проблеми може стати ще один її ракурс. Ідеться, зокрема, про вивчення процесів самоорганізації українців означеної пори. Як стверджують сучасні науковці, саме земські установи належали до «головної сфери», де активно відбувались ці процеси [10]. Дійсно, земства формувались і діяли на засадах самоврядування. У такий спосіб земська діяльність давала імпульс процесам самопомоги серед населення українських губерній, живила соціальну солідарність, виконувала інтегруючу функцію, відтак сприяла формуванню української нації. А без відданої праці величезної армії земських агрономів, учителів, лікарів та інших працівників земських структур не були б можливими культурний і господарський поступ України кінця XIX – початку XX ст. [2, с. 74-76]. Недарма, перебуваючи в еміграції та осмислюючи причини поразки Української революції, С. Петлюра шкодував з приводу того, що діяльність земств залишилась недооціненою українськими діячами, назвав роботу в земстві «чорною державною працею», якою творилися «певні реальні цінності» [22, с. 227].

Нарешті, ще одним перспективним для дослідження, на наше переконання, є той ракурс порушеної проблеми, що дозволяє осмислювати її у площині інтелектуальної історії та історії ідей. Маємо на увазі особисті контакти й інтелектуальні зв'язки Т. Г. Шевченка з майбутніми діячами та ідейними провідниками земського руху. Особливо цікавим нам видається вивчення того, як поширені ще з часів кирило-мефодіївців (про зв'язки Т. Г. Шевченка з ними годі й нагадувати) ідеї конституціоналізму та федеративного устрою слов'янських, у тім числі й власне українських земель отримали, по суті, нове життя з початком діяльності земств, особливо з розробкою М. П. Драгомановим під час його перебування в еміграції у Швейцарії проекту «Вольный союз – Вільна спілка». Останній передбачав використання земських структур у процесі майбутньої федералізації та демократизації Росії, в запровадженні у ній конституційного правління й у такий спосіб, як вже зазначалось вище, задоволення національних домагань

українців [7, с. 123]. Як відомо, М. Драгоманов уважно вивчав твори Т. Г. Шевченка [12; 25, с. 68]. Сам Кобзар наприкінці життєвого шляху в поемі «Юродивий» (1857 р), по суті, окреслив програму на майбутнє для українців: «Коли / ми діждемося Вашингтона / З новим і праведним законом? / А діждемось-таки колись» [26, с. 209]. До речі, молоде покоління українських діячів кінця 1850-х рр., коли, власне, пролунали ці слова, через деякий час пристане до активної земської праці. Згадування у наведених поетичних рядках першого президента Америки, гадаємо, є досить красномовним, адже з постаттю Вашингтона в будь-якої освіченої людини асоціюються такі поняття, як «конституціоналізм», «республіка», «федерація», «демократія». Саме ці ідеї були наріжними у прагненнях земських лібералів, до яких відносився і М. П. Драгоманов [11].

Отже, «ідейна нитка» від Великого Кобзаря через М. П. Драгоманова, безумовно, протягнулась до земських діячів кінця ХІХ – початку ХХ ст. та надихала останніх на служіння своєму народові не тільки на ниві буденної земської праці, а й на теренах державотворення на засадах конституціоналізму, демократії, республіканського правління. В роки ж Національно-демократичної революції 1917-1921 рр. плеяда видатних національних діячів, загартованих у земських лавах, певною мірою спробувала втілити в життя ці ідеї. Зрозуміло, означена тема потребує подальшого копіткого дослідження, проте цілком упевнено можна стверджувати, що творчість Т. Г. Шевченка, висловлені ним ідеї надихали кілька поколінь земських діячів на віддану своїм співвітчизникам працю. А це, своєю чергою, сприяло піднесенню національної свідомості українців, активізувало процеси державотворення в Україні другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

Список використаних джерел

1. Білоусько О., Пустовіт Т. Полтавське земство – Шевченкові [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prosvita.poltava.ua/?p=1770>.
2. Верховцева І. Г. Господарська діяльність земств України як передумова національно-державного відродження 1917-1920 рр. // ІІІ Міжнародний науковий конгрес українських істориків «Українська історична наука на шляху творчого поступу», Луцьк, 17-19 травня 2006 р. – Луцьк: Вежа, 2007 – Т. 2. – С. 72-77.
3. Верховцева І. Г. Діяльність земств Правобережної України (1911–1920 рр.): Дис... канд. іст. наук: 07.00.01. – Черкаси: Черкаський національний ун-т ім. Б. Хмельницького, 2004. – 240 с.
4. Верховцева І. Г. До питання націєтворчої діяльності земських найманих працівників в Україні // Інтелігенція і влада: Громадсько-політичний збірник. Серія: Історія. – Одеса: Астропринт, 2011. – Вип. 22. – С. 23-29.
5. Верховцева І. Г. Земства Правобережної України у розбудові національної культури // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Ізмаїл, 2005. – Вип. 19. – С. 6-10.
6. Верховцева І. Г. Земства України у національно-демократичній революції 1917-1920 рр. // Матеріали V Буковинської Міжнародної історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 130-річчю заснування Чернівецького національного університету

- ім. Юрія Федьковича, 29 вересня 2005 р., Чернівці. – Т. 1: Історія України. Краєзнавство. – Чернівці: Книги – XXI, 2005. – С. 185-194.
7. Верховцева І. Г. Земський проект Центральної Ради: сутність, умови реалізації, результати // Революції в Україні у XX–XXI століттях: співзвуччя епох (18-19 листопада 2005 р.): Матеріали I Міжнародної наукової конференції. – Одеса: Вид. Одеського юридичного інституту ХНУВС, 2005. – С. 126-131.
 8. Верховцева І. Г. Роль земств в адаптації селянства до ринкових умов // Матеріали V конгресу Міжнародної асоціації українців. Історія: Збірник наукових статей. Частина 2. – Чернівці: Рута, 2004. – С. 126-128.
 9. Верховцева І. Г. Участь земств Правобережної України у соціальній допомозі населенню // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Ізмаїл, 2004. – Вип. 17. – С. 6-10.
 10. Грабовський С. Общественная самоорганизация украинцев: ключевые эпизоды [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.3republic.org.ua/new_library/print.php?id=11811&lang=1.
 11. Драгоманов М. П. Вольный Союз – Вільна Спілка. Опыт украинской политико-социальной программы // Собрание политических сочинений М. П. Драгоманова: В 2 т. – Т. I. – Paris, 1905. – С. 273-375; Його ж: Либерализм и земство в России // Там само. – С. 787-857; Його ж: Листи на Наддніпрянську Україну // Літературно-публіцистичні праці: У 2 т. – К., 1970. – Т. 1. – С. 428-482.
 12. Драгоманов М. П. Шевченко, українофіли й соціалізм // Драгоманов М. П. Вибране. – К.: Либідь, 1991. – С. 327-429.
 13. Дудяк І. «Шевченковский праздник» (за часописом «Полтавские епархиальные ведомости») [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poltava.archives.gov.ua/page/do-200-richchya-vid-dnya-narodzhennya-tarasa-shevchenka-0>.
 14. Карпов В. Збереження культурної спадщини та музеєфікація пам'ятних місць Тараса Григоровича Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ungaz.info/main/storya/1836-zberezhennya-kulturnoyi-spadschini-ta-muzeyefkasya-ramyatnih-msc-tarasa-grigorovicha-shevchenka.html>.
 15. Ковалинський В. Хроніка пам'ятника Кобзарю. – 2000. – К., 2014. – № 9 (691) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://2000.net.ua/weekend/gorod-sobytiya/khronograf/98012>.
 16. Корновенко С. В. Участь В. Колокольцева в розробці проекту аграрної реформи денікінського уряду // Український історичний журнал. – 2013. – № 3 (510) – С. 140-150.
 17. Максим'юк Т. Автобіографія Віталія Боровика (1864–1937), одного із засновників «Братерства Тарасівців» // Четвертий міжнародний конгрес українців. Одеса, 26–29 серпня 1999 / Доповіді та повідомлення. Південь України. Одеса. – Одеса: Астропринт, 1999. – С. 207-214.
 18. Машталер А. Могила Тараса Шевченка у пам'яткоохоронній політиці Української Центральної Ради та Гетьманату // Мандрівець. – 2012. – № 6 (102). – С. 21-25.
 19. Моргун О. Українські діячі в земствах // Український історик. – 1969. – Ч. 13 (21-23). – С. 56-64.
 20. Национальный заповедник «Родина Тараса Шевченко» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrtourism.com/region_places/shevchenko_museum_472_1.html.
 21. Олійник В. Во дни «немудрого» царя // Зеркало недели. Украина. – 2013. – № 9. – 6 марта.
 22. Петлюра С. В. Лист до Генерала-хорунжого Миколи Удовиченка // Петлюра С. В.

- Статті. – К.: Дніпро, 1993. – С. 220-228.
23. Полонська-Василенко Н. Д. Історія України: У 2 т. – К.: Либідь, 1993. – Т. 2: Від середини XVII століття до 1923 року. – 606 с.
 24. Тарас Григорович Шевченко (09. 03. 1814 – 10. 03. 1861) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tarasshevchenko.at.ua/index/nacionalnij_muzej_tarasa_shevchenka/0-5.
 25. Цвілюк С. А. Феномен історизму поезії геніального Кобзаря // Інтелігенція і влада: Збірник наукових праць. Серія: Історія. – Одеса: Астропринт, 2014. – Вип. 30. – С. 62-69.
 26. Шевченко Т. Г. Твори: В 5 т. – К.: Дніпро, 1984. – Т. 2. – 301 с.

Н. В. Волканова

ХРИСТИЯНСЬКІ АСПЕКТИ ПОЕТИЧНОЇ ТА МАЛЯРСЬКОЇ СПАДЩИНИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Тарас Шевченко подарував нам скарб своєї душі та свого великого серця. Його Муза впродовж десятиліть (тепер уже й століть) незмінно слугує неоціненним чинником у вихованні духовності, високих моральних цінностей народу й у формуванні його гуманістичних ідеалів. Подібно до того, як серед величезного різноманіття тематики Святого Письма морально-етична проблематика перебуває в центрі уваги, так і посеред тисяч слів та рядків творів Шевченка духовність посідає центральне місце.

Ще перші дослідники Кобзаря вели мову про його біблеїзм. О. Кониський називав Біблію «духовним хлібом» Шевченка, а її вплив на його творчість вважав не меншим від «впливу народної пісні» [8]. В. Щурат на початку ХХ століття писав, що поет «зробив філософію Святого Письма своєю філософією» [16, с. 52]. За словами еміграційного дослідника Л. Білецького, його віра не була «зверхня, формальна [...] Його віра була глибока, чинна й суто християнська» [2, с. 550]. Про це свідчать самі тексти Шевченка, його етика й естетика.

Означена проблема в сьогоднішньому науковому дискурсі добре висвітлена у працях І. Бетко, Т. Бовсунівської, Т. Мейзерської, В. Сулими та ін. Неабиякою сенсацією і для науковців, і для широкого загалу поціновувачів Шевченкового генія стала видана 2013 року ґрунтовна праця Дмитра Степовика «Наслідуючи Христа: Віруючий у Бога Тарас Шевченко». Це «справді новий погляд на Шевченка як християнина й на віддзеркалення його християнських ідеалів у словесній та мистецькій творчості» [1, с. 3].

Особливу роль у збереженні християнської віри нації зіграла правда Кобзаря в радянські часи, за яких релігійне виховання в навчальних закладах було заборонене, сама ж християнська доктрина брутально нівелювалась монопольною атеїстичною ідеологією в усіх сферах суспільно-політичного та громадсько-культурного життя. Ця ідеологія, як відомо, проголосила Шевченка атеїстом і з усіх сил намагалася зарахувати його до свого пантеону, канонізувати за власними законами. Як підкреслює В. Панченко, «комуністична